

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи

Затверджено

На засіданні кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи
факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол №1 від 30 серпня 2021 р.)

Завідувач кафедри проф. Островська К.О.

**Силабус з навчальної дисципліни «Соціальна геронтологія»,
що викладається в межах ОПП Соціально-психологічна реабілітація другого (магістерського)
рівня вищої освіти для здобувачів з спеціальності 231 Соціальна робота**

Львів 2021 р.

Назва дисципліни	Соціальна геронтологія
Адреса викладання дисципліни	м. Львів, вул. Туган-Барановського,7
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Факультет педагогічної освіти, кафедра спеціальної освіти та соціальної роботи
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	23 Соціальна робота, 231 Соціальна робота
Викладач (-і)	Субашкевич Ірина Романівна, кандидат психологічних, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти та соціальної роботи.
Контактна інформація викладача	ел. пошта: iryna.subashkevych@lnu.edu.ua
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	вул. Туган – Барановськоо, 7
Сторінка курсу	https://pedagogy.lnu.edu.ua/academics/master
Інформація про дисципліну	Курс «Соціальна геронтологія» призначено для магістрів першого року денної та заочної форми навчання. Вивчення дисципліни «Соціальна геронтологія» є формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про соціальну геронтологію як науку, вміння застосовувати знання на практиці при роботі з людьми похилого віку, враховуючи фізіологічні, вікові та психологічні особливості людей цієї категорії.

Коротка анотація дисципліни	Дисципліна «Соціальна геронтологія» є вибірковою навчальною дисципліною зі спеціальності <u>231 Соціальна робота</u> для освітньої програми «Соціально-психологічна реабілітація», яка викладається в <u>9</u> семестрі в обсязі <u>3</u> кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі дисципліни	Мета курсу: познайомити студентів із біосоціальними аспектами старіння та старості; із соціальними наслідками демографічних процесів, зумовлених старінням населення; із особливостями психо-соматичних, матеріально-побутових, законодавчо-правових, соціокультурних та інших проблем людей похилого віку; із дискусійними питаннями та проблемами соціальної політики і пенсійного забезпечення у контексті різних характеристик процесу старіння.
Література для вивчення дисципліни	<p>Базова</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Герасимова Е. М. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник / Е. М. Герасимова, Н. Є. Доній, О. В. Тополь. – Чернігів : ЧНТУ, 2015. – 153 с. 2. Герасимова Н. Світова та вітчизняна практика впровадження паліативної допомоги на дому особам похилого віку : [паліативна допомога на дому невиліковно хворим особам похилого віку з аналізом демографічної ситуації в розвинутих країнах світу та Україні] / Н. Герасимова // Україна: аспекти праці. – 2013. – № 7. – С. 43-51. 3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Звереві. – 2-ге вид. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. – 536 с. 4. Карплюк В. О. До проблеми зайнятості літніх працівників [Електронний ресурс] / В. О. Карплюк // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 57. – С. 245- 250. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2011_57_35.pdf 5. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика) : [підручник] / М. П. Лукашевич, Т. В. Семігіна. – К.: Каравела, 2011. – 368 с. 6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Ю. Р. Мацкевіч ; Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. – 339 с. 7. Основи геронтології : конспект лекцій : навчальний посібник / О. В. Усова; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Інститут фізичної культури та здоров'я. – Луцьк, 2013. – 112с. 8. Павелків Р. В. Вихід на пенсію : особливості адаптації [Електронний ресурс] / Р. В. Павелків // Вікова психологія. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072037047/psihologiya/vikova_psihologiya <p>Допоміжна</p> <ol style="list-style-type: none"> 9. Волошина В. В. Загальна психологія : практикум : [навч. посіб.] / В. В. Волошина, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, О. В. Темрук. – К. : Каравела, 2011. – 280 с.

	<p>10. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р.Т. Сімко ; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Оіом, 2011. – 167 с.</p> <p>11. Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» : станом на 20 січня 2018 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12/ed20200101</p> <p>12. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» : станом на 9 серпня 2019 р. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12</p> <p>13. Кубицький С. О. Сучасні технології соціальної роботи : світовий досвід та тенденції розвитку в Україні : монографія / С. О. Кубицький ; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ : Міленіум, 2015. – 320 с.</p> <p>Інтернет-ресурси</p> <p>14. http://psylib.ukrweb.net/books/beloo01/index.htm</p> <p>15. http://www.bookzone.com.ua/books/psychology/</p> <p>16. Велика бібліотека навчально-методичної літератури. http://metodportal.net</p> <p>17. 3.Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. http://www.library.edu-ua.net</p> <p>18. 4.Електронна бібліотека. http://el-biblioteka.at.ua</p> <p>19. 5.Електронна бібліотека. http://books.tr200.net</p> <p>20. Наукова електронна бібліотека. (Книги, підручники, дисертації, автореферати.) http://www.nbu.gov.ua/portal</p> <p>21. Наукова періодика України (журнали та збірники наукових праць). http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc%5FGum/Vlush</p> <p>22. Національна бібліотека України іменіВ.І.Вернадського. http://www.nbu.gov.ua</p>
Обсяг курсу	<p>32 годин аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 16 годин практичних занять та 58 годин самостійної роботи (для студентів денної форми навчання)</p> <p>12 годин аудиторних занять. З них 8 годин лекцій, 4 годин практичних занять та 108 годин самостійної роботи (для студентів заочної форми навчання)</p>
Очікувані результати навчання	<p><i>Інтегральна компетентність:</i></p> <p>ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності, процесу навчання, що передбачає проведення досліджень та застосування певних теорій, методів</p>

	<p>соціальної роботи, соціально-психологічної реабілітації та науково-дослідної, науково-педагогічної діяльності характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.</p> <p><i>Загальні компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. • ЗК 9. Навички міжособистісної взаємодії. <p><i>Фахові компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ФК 1. Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи. • ФК 2. Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення. • ФК 3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації. • ФК 4. Здатність до впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи. • ФК 10. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість задля вирішення соціальних проблем через впровадження соціальних інновацій. • ФК 12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства. • ФК 17. Здатність до розуміння особливостей розвитку, проблем соціально вразливих груп клієнтів, зумовлених їх виключенням зі суспільства, психотравмуючими подіями життя, та обрання ефективних технологій соціально-психологічної реабілітації, методів втручання і способів надання комплексної допомоги, підтримки окремих груп клієнтів, їх інтеграції у соціум.
Ключові слова	Вікові зміни, геронтологія, деонтологія, працездатність, соціальна геронтологія, старіння.
Формат курсу	Очний, заочний
Підсумковий контроль, форма	залік

Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін «Психологія», «Педагогіка», «Філософія».
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекція, бесіда, інтерактивні методи (робота в малих групах, мозковий штурм), виконання індивідуальних завдань, проектів.
Необхідні обладнання	Мультимедійний проектор, фліпчарт, маркери.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Семінарські заняття: (70 балів) - 7 семінари по 10 балів. МКР – 30 балів Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
Питання до заліку	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історичні аспекти становлення соціальної геронтології. 2. Особливості сучасної демографічної ситуації в світі та в Україні. 3. Фактори впливу на тривалість життя. 4. Основні прояви старіння населення. 5. Зміни вищих психічних функцій в процесі старіння. 6. Психологічне старіння - провідна дефініція психології людини похилого віку. 7. Особливості характеру та старіння емоційної сфери у людини похилого віку. 8. Особливості сучасної демографічної ситуації в світі та в Україні. 9. Зміни вищих психічних функцій в процесі старіння. 10. Особливості характеру та старіння емоційної сфери у людини похилого віку 11. Володіння приватним майном та наявність доходів як основа забезпечення незалежності та безпеки людини похилого віку. 12. Професійне старіння людини пенсійного віку. 13. Мотивація продовження трудової діяльності. 14. Працездатність пенсіонерів. 15. Адаптація до пенсійного віку. 16. Характеристика моделі психічного здоров'я людей пенсійного віку. 17. Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку.

	<p>18. Міжнародні акти і документи щодо правового регулювання інтересів престарілих людей.</p> <p>19. Соціальний захист людей похилого віку.</p> <p>20. Соціальна політика в Україні щодо літніх людей.</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

ДОДАТОК

Схема курсу

Тиж.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)	Література.*** Ресурси в Інтернеті	Завдання, год.	Термін виконання
1	Тема 1. Основи соціальної геронтології Історичні аспекти становлення соціальної геронтології. Основні поняття сучасної геронтології. Еволюція ставлення суспільства до людей похилого віку.	Лекція, 2 год.	3, 5, 6	Опрацювати матеріали лекції	1 тиждень
2	Тема 2. Старіння населення як соціально-демографічний процес	Семінарське заняття, 2 год. обговорення.	3, 7 Інтернет-ресурси	Розкрити питання: 1. Особливості сучасної демографічної ситуації в світі та в Україні. 2. Міжнародний і вітчизняний підходи у визначення вікових меж похилого віку (старості).	2 тиждень

				<p>3. Календарний і біологічний вік. Види старості, швидкість старіння.</p> <p>4. Фактори впливу на тривалість життя.</p> <p>5. Основні прояви старіння населення.</p>	
3	<p>Тема 3. Людина похилого віку як суб'єкт вікових змін</p> <p>Психологічне старіння – провідна дефініція психології людини похилого віку. Теорії старіння. Зміни вищих психічних функцій в процесі старіння. Особливості пам'яті у людей похилого віку.</p>	Лекція, 2 год.	1, 3, 7	Опрацювати матеріали лекції	3 тиждень
4	<p>Тема 4. Психологічне старіння - провідна дефініція психології людини похилого віку</p>	Семінарське заняття, 2 год. обговорення	9 Інтернет-ресурси	<p>Розкрити питання:</p> <p>1. Старіння як період життєвого шляху людини: сутність, причини та механізми старіння.</p> <p>2. Спільне та різне між термінами: «людина похилого віку», «людина, яка починає старіти», «стара людина», «третій вік».</p> <p>3. Природне (фізіологічне, нормальне) старіння.</p> <p>4. Сповільнене (ретардироване) старіння.</p> <p>5. Передчасне (патологічне, прискорене) старіння.</p>	4 тиждень
5	<p>Тема 5. Теорії старіння</p>	Лекція, 2 год.	5, 7	Опрацювати матеріали лекції	5 тиждень

	Теорія запрограмованого старіння. Характеристика біологічного старіння. Теорія поперечних з'єднань. Соціальне старіння – як показник зв'язку старіння індивіду з суспільством. Особливості психічної сфери людини пізнього віку.				
6	Тема 6. Зміни вищих психічних функцій в процесі старіння	Семінарське заняття, 2 год. обговорення	9 Інтернет ресурси	Розкрити питання: 1. Особливості біологічних та психосоціальних етапів попереднього життя людини похилого віку. 2. Ознаки старіння слуху, зору, жаку, чуття дотику. 3. Зміст каскадної моделі старіння, яка заснована на первинному та вторинному старінні людини. 4. Відчуття та сприйняття у людей похилого віку. 5. Депресивні розлади в старості. 6. Гетерохронність старіння психічних функцій. 7. Показники когнітивних функцій в різних вікових групах.	6 тиждень
7	Тема 7. Особливості пам'яті у людей похилого віку Структура пам'яті. Старіння та короткотривала пам'ять. Зміни у довготривалій пам'яті.	Лекція, 2 год.	3, 8, 9	Опрацювати матеріали лекції	7 тиждень

	Відтворювання текстів людьми похилого віку. Особливості семантичної пам'яті у людей похилого віку. Характеристика імпліцитної пам'яті у людей похилого віку. Автобіографічна пам'ять і старіння. Пам'ять про наміри у людей похилого віку. Метапам'ять і старіння.				
8	Тема 8. Інтелект в пізньому віці	Семінарське заняття, 2 год. обговорення	9, 10 Інтернет-ресурси	Розкрити питання: 1. Характеристика поняття «інтелект» та його змін у людей похилого віку. 2. Вікові зміни загального інтелекту. 3. Кристалізований інтелект у людей похилого віку. 4. Особливості процесу мислення людей похилого віку. 5. Рухливий інтелект у пізньому віці. 6. Різноманітні підходи до оцінки динаміки інтелекту людей похилого віку. 7. Галюцинації і ілюзії.	8 тиждень
9	Тема 9. Особливості характеру та старіння емоційної сфери у людини похилого віку Сутність поняття «характер». Теорія психоаналізу та людина похилого віку. Константні відчуття. Сенсорні здібності у людини похилого віку. Особливості руху та сприйняти часу. Фактори, що визначають увагу. Перцептивний захист людей пізнього віку. Підпорогове сприйняття.	Лекція, 2 год.	9, 10	Опрацювати матеріали лекції	9 тиждень

	Екстросенсорне сприйняття. Мотивація і емоції. Ієрархія потреб. Фактори, які визначають емоції.				
10	Тема 10. Соціальні фактори, які визначають статус людей похилого віку в суспільстві	Семінарське заняття, 2 год. обговорення.	3, 4, 13 Інтернет-ресурси	Розкрити питання: 1. Сутність поняття «соціальні фактори». 2. Володіння приватним майном та наявність доходів як основа забезпечення незалежності та безпеки людини похилого віку. 3. Місце знань та досвіду в пізньому віці. 4. Професійне старіння людини пенсійного віку. 5. Мотивація продовження трудової діяльності. 6. Працевдатність пенсіонерів. 7. Адаптація до пенсійного віку.	10 тиждень
11, 12	Тема 11. Умови і якість життя людей похилого віку Визначення сутності та змісту понять «умови» та «якість» життя. Віковий підхід до якості життя людини пізнього віку. Концепція якості життя.	Лекція, 2 год. Семінарське заняття, 2 год. обговорення.	3, 4	Розкрити питання: 1. Характеристика моделі психічного здоров'я людей пенсійного віку. 2. Залежність психічного стану від відносин людини з суспільством. 3. Виміри якості життя. 4. Оцінка якості життя.	11,12 тиждень
13, 14	Тема 12. Проблеми соціалізації та соціально-психологічної адаптації людей похилого віку	Лекція, 2 год.	2, 4, 8	Розкрити питання:	13,14 тиждень

	Визначення соціалізації і фактори соціальної адаптації особистості в пізньому віці. Ціннісні орієнтації у людей похилого віку. Кризи пізнього віку.	Семінарське заняття, 2 год. обговорення.	Інтернет ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблеми втрат та відчуття самотності серед людей похилого віку. 2. Особливості психічного розвитку в пізньому віці. 3. Критерії соціально-психологічної адаптації людей після пенсійного віку. 4. Підвищення рівня соціально-психологічної адаптації людей похилого віку. 	
15	Тема 13. Соціальний захист і обслуговування людей похилого вік Міжнародні акти і документи щодо правового регулювання інтересів престарілих людей. Соціальний захист людей похилого віку. Соціальна політика в Україні щодо літніх людей.	Лекція, 2 год.	11, 12	Опрацювати матеріали лекції	15 тиждень
16	Модульний контроль	2 год	1-13		16 тиждень

доц. І.Р. Субашкевич